

Södertörns högskola lärarutbildning mot förskola och grundskolans
tidigare år 210 hp, examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap
avancerad nivå | ht 2012

Barn med autismspektrumtillstånd i förskola och skola

- **Fyra pedagogers erfarenheter och syn på en skola för
alla**

Av: Evelyn Matus Saavedra

Handledare: Leif Runefelt

Abstract

Title: Children with Autism spectrum disorders in pre-school and primary school

-Four educators and their experiences

Author: Evelyn Matus Saavedra

Supervisor: Leif Runefelt

Term: Autumn 2012

Language: Swedish with an abstract in English

The purpose of this study is to describe and analyze four educators' views and experiences of working with children with Autism Spectrum Disorders in relation to the concept of "One school for all". Research has shown that a segregating perspective is dominant in the school system, but the education act says that all children have a right to an equal education.

My starting point for this study has been the concept of term "One school for all" and the problems that can occur in working with children with Autism Spectrum Disorders. A school for all is a school where all children are welcome and where all children sees as equals regardless of what background or disability they have. This study will be important for newly graduated teachers who are not aware of Autism Spectrum disorders. In today's society it is important that teachers have the skills needed to work with children with all kinds of conditions where disabilities are included. This is important, not only for the children, but for the society as well. This study has a theoretical basis in special education perspective. The method is based on qualitative interviews with a hermeneutic interpretation. Previous research in the area shows that "one school for all" is a goal that has not yet been reached. The problem is that schools categorize children as normal and abnormal and uses special teachers to work with their difficulties outside the classroom. The result of this study shows that the schools that these four educators work in have a compensating perspective, because they use segregated forms of education. Two of the four educators think that it is sometimes necessary to use segregating forms in education, the other two educators criticize this and therefor they have a critical perspective.

Keywords: A school for all, inclusion, Autism Spectrum disorder, special education

Nyckelord: En skola för alla, inkludering, autismspektrumtillstånd, specialundervisning

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Bakgrund & Centrala begrepp.....	2
2.1 En skola för alla.....	2
2.2 Funktionshinder, diagnos och autismspektrumtillstånd	3
2.3 Autistisk syndrom & Asperger syndrom	4
3. Styrdokument & andra internationella dokument för en skola för alla	7
3.1 Förskola.....	7
3.2 Grundskola	7
4. Syfte och frågeställningar.....	9
5. Teoretisk ram.....	10
5.1 Olika perspektiv inom specialpedagogik.....	11
5.1.2 Kompensatoriskt perspektiv	11
5.1.3 Kritiskt perspektiv	12
5.1.4 Dilemmaperspektivet.....	12
6. Tidigare forskning	13
6.1 Inkludering och integrering i relation till barn med behov av särskilt stöd i skolan	13
6.2 Segregerande integrering och Inkluderande integrering	13
6.3 Studier inom ämnet	14
7. Material & Metod.....	17
7.1 Urval, datainsamlingsmetod och genomförande	17
8. Resultatredovisning	19
8.1 Presentation av informanterna.....	19
8.2 Pedagogernas syn på en skola för alla	20
8.3 Autismspektrumtillstånd, tillgång eller hinder?	22
8.4 Framtidsvisioner för barn med autismspektrumtillstånd	24
9. Analys.....	26
10. Slutsats och slutsdiskussion.....	28
10.1 Förslag till fortsatt forskning	30
10.1.1 Inkludering från ett autistisk perspektiv	30
11. Käll – och litteraturförteckning	32
12. Intervjuguide	34

1. Inledning

Evrin, 3,5 år

Evrin var extremt lugn och snäll som spädbarn. När han började i förskolan verkade han blyg. Han visade inget intresse för de andra barnen utan satt helst för sig själv och staplade klossar tills de rasade. Han upprepade detta om och om igen. Det var svårt för personalen att bryta den aktiviteten och locka honom till något annat. Evrin som alltid hade varit så lugn kunde då bli väldigt upprörd. Han dunkade huvudet i väggen och bet sig i händerna. Det gick inte att trösta Evrin på vanligt sätt.

(Socialstyrelsen, 2010:9)

Lisa, 6 år

Lisa pratade inte alls vid fyra års ålder. När hon var fyra och ett halvt började hon tala med obegripliga ljud, men vid fem talade hon rent och grammatiskt helt korrekt. Hon lärde sig hela konversationer utantill, men hade väldigt svårt att förstå innebörden i tal och språk och vitsen med att använda språket för att kommunicera. Lisa lekte bredvid andra barn, utan något intresse för att vara med i de andras lek. Hon hade mycket svårt för små förändringar och ett rutinbrott eller något oförutsägbart som en telefonsignal kunde utlösa våldsamma reaktioner. Hon blev då helt okontaktbar, slog sig själv i huvudet och bet sig i handlovarna.

(Socialstyrelsen, 2010:9)

Med dessa citat vill jag inleda mitt examensarbete. Evrin och Lisa är två olika individer som uppvisar olika svårigheter i förskolan. Det Evrin och Lisa har gemensamt är att deras svårigheter grundar sig i att de båda har diagnoser inom autismspektrum. Det finns en stor chans att man får möta ett barn som Evrin eller Lisa som pedagog i förskolan/skolan. I lärarutbildningen har vi fått ta till oss att ”en skola för alla” är det vi skall efterfölja. Yrket som lärare innebär att man möter barn med alla slags bakgrund och förutsättningar, därför har jag valt att rikta in mig på barn med autismspektrumtillstånd. Det finns de som kritiserar detta och som menar att en skola för alla inte fungerar i praktiken och att en skola inte kan fungera utan att segregera elever, det går helt enkelt inte att ge alla en liknande utbildning samtidigt som den ska anpassas till alla barns olikheter i erfarenheter, förmågor och egenskaper

(Björck-Åkesson i Anette Sandberg (RED), 2009:23). Detta examensarbete handlar om fyra lärares syn och erfarenheter med att arbeta och inkludera barn med diagnoser inom autismspektrum i förskola och skola, i förhållande till ”en skola för alla”.

2. Bakgrund & Centrala begrepp

Idag kan vi se ett stort frågetecken över begreppet en skola för alla. Barn i behov av särskilt stöd har konstaterat att de vill inkluderas och vara delaktiga. De vill bli behandlade på samma sätt som sina kamrater. Detta slås fast i en studie som Brodin och Lindstrand hänvisar till. Studien är utförd av Brodin och Fath tillsammans med 477 ungdomar med funktionsnedsättningar. Resultatet visar att de vill inkluderas i skolan (Brodin & Lindstrand, 2004:145). Dock har forskningen visat att en segregering är dominerande i skolans värld, samtidigt står det i skollagen att alla barn har rätt till en likvärdig utbildning (2010:800: 9 §). Min utgångspunkt för uppsatsen har varit begreppet ”En skola för alla” och problematiken som uppstår i arbetet med barn med autismspektrumtillstånd. En skola för alla skall vara en skola där alla är välkomna och där det finns bra förutsättningar för alla barn. Men för att en sådan förutsättning skall ske bör fler lärare ha en större och bredare kompetens. I läroplanen står det att läraren skall stödja elever som är i behov av särskilt stöd (Lgr 11:14), är detta en självklarhet? Lärarnas inställning bör vara att olikheter medför något positivt samt se barnens olikheter som resurser för skolan. Persson (2007) anger att skolverket konstaterar att antalet skoltimmar per elev minskat och att specialpedagogiska resurser minskat med trettio procent. Detta innebär att skolor idag ger mer ansvar åt lärare och att barn i behov av särskilt stöd inte får det stöd de är berättigade till. Detta bekräftas i och med antalet ansökningar till skolverket angående bristande stöd (Persson, 2007:19). I det här avsnittet presenterar och förklarar jag även begrepp som är centrala i mitt arbete.

2.1 En skola för alla

En skola för alla är ett begrepp som infördes år 1980 i samband med att 1980 års läroplan infördes (Lgr80). Begreppet innebär att den obligatoriska skolan skall vara en plats där alla barn skall få utbildning anpassad till deras individuella förutsättningar. Barnen skall inte bara integreras utan även inkluderas i skolan. Detta innebär att alla barn i den utsträckning som går skall få sin undervisning inom skolans ramar (Persson, 2007:8).

En skola för alla har enligt Haug (1998) en värdegrund som många står bakom. I en skola för alla avvisas ingen, tvärtom, den är öppen för alla. Barn med alla slags bakgrund går i en

vanlig klass eller grupp. Undervisningen är anpassad efter individen. Alla deltar och bidrar till gemenskapen utifrån sina egna förutsättningar.

Dock menar Haug att skolan inte står bakom denna värdegrund då skolan utgår från en specialpedagog där barn/elever exkluderas/segregeras från sina klassrum eller andra grupper. Detta sker på grund av att man endast ser bristerna hos barnet/eleven. I en skola för alla, skall skolan anpassas till eleven och inte tvärtom (Haug, 1998:13ff).

2.2 Funktionshinder, diagnos och autismspektrumtillstånd

I världshälsoorganisationen (WHO) klassifikationssystem, International Classification of Functioning, Disability and Health beskrivs funktionsnedsättning som en betydande avvikelse från en kroppsfunktion som ger möjlighet till aktiviteter samt delaktighet (Linikko, 2009:5). Enligt socialstyrelsen innebär en funktionsnedsättning att relationen till omgivningen är begränsad och blir därmed även en funktionshinder i det vardagliga livet. Barns utveckling påverkas av en funktionsnedsättning oavsett om det är medfödd eller om det uppstår tidigt i livet. Vilka hinder funktionsnedsättningen ger beror på barnets omgivande miljö och dess krav men även på de insatser och habiliteringar som barnet får vid tidig ålder, vilket skall bidra till att skapa goda villkor för att barn ska få ett så självständigt liv som möjligt. Diagnoser inom autismspektrumtillståndet är inte sjukdomar, utan betecknar funktionshinder (Socialstyrelsen, 2010:11).

Diagnostisering används för att urskilja det som är avvikande hos en individ för att kategorisera det. I dag används diagnoser också administrativt. En diagnos kan bestämma en individs tillgång till samhälles stödinsatser (Linikko, 2009:8). Åkerman och Liljeroth (1998) menar att diagnostiseringen av autism är positiv i den bemärkelsen av att kontakten mellan pedagoger och föräldrar ökar genom att båda parter har större förståelse över barnens situation. Ibland kan det ta längre tid för ett barn att få diagnosen autism då det måste ske flera kartläggningar för att komma fram till rätt diagnos; medicinska, psykologiska, sociala och pedagogiska. Man strävar efter att få en diagnos så snabbt som möjligt så barnet kan få de insatser det behöver (Åkerman och Liljeroth, 1998:60f).

Begreppet autismspektrumtillstånd är ett samlingsnamn för de funktionsnedsättningar med begränsningar inom alla eller minst två av följande tre funktionsområden: den sociala interaktionen, kommunikationen och det talande språket samt föreställningsförmågan och beteenden som påverkar fantasi och lek. Dessa avvikelser kallas även för *Lorna Wings Triad* eftersom att det var Lorna Wing som kom fram till att alla personer med autism hade denna

kombination av symtom. Lorna Wing anger även att i fyra av fem fall är dessa avvikelser uppenbara redan under första levnadsåret. De diagnoser som ingår i autismspektrum är autistisk syndrom som även benämns med andra namn som; infantil autism, Kanners syndrom, klassisk autism eller typisk autism, sedan ingår även Aspergers syndrom och sist finns andra autismliknande tillstånd som är mindre ovanliga; Atypisk autism och Desintegrativ störning. (Gillberg, 1997:27). Alla diagnoser inom autismspektrum är kraftigt överrepresenterade bland pojkar (Gillberg, 1997:30). Jag kommer att presentera de två vanligaste fallen av autismspektrumtillstånd, nämligen autistiskt syndrom och Asperger syndrom.

2.3 Autistisk syndrom & Asperger syndrom

Autism härstammar från det grekiska ordet "autos" som betyder "själv". Begreppet är myntat av psykiatern Eugen Bleuler år 1911 då han kopplade autism med schizofreni (Gillberg, 1999:14). Sedan år 1970 har autism och psykisk störningen inte längre någon anknytning då forskare har kommit fram att det inte finns samband mellan autism och psykisk störning (Peeters, 1998:18f). Barn med autismspektrumtillstånd har inte vanföreställningar och hallucinationer som kännetecknar schizofreni och har därför ingen psykisk störning (Åkerman & Liljeroth, 1998:57). År 1943 publicerade barnläkaren Leo Kanner en artikel om barn med vad han kallade autistiska störningar i den känslomässiga utvecklingen. Denna artikel uppmärksammade barn med autistiskt syndrom över hela världen. Gillberg (1999) menar att barn med autismspektrumtillstånd och deras situation inte hade varit detsamma om inte det hade varit för Kanners insats (Gillberg:1999:13). Definitionen av autistiskt syndrom har därefter utvecklats, men än idag utgår man från Kanners studier vad gäller kunskapen och utvecklingen om autism, därför kallar många diagnosen för Kanners syndrom. Diagnosen autistiskt syndrom indelas ofta i svår, medelsvår och lindrig grad (Åkerman & Liljeroth, 1998:57). Dagens forskare har inga tvivel om att autismspektrumtillstånd är ett resultat av en biologiskt betingad avvikelse i barnets nervsystem (Gillberg, 1999:104). De flesta forskare har kommit fram till att 70 – 85 procent av barn med autistiskt syndrom har en kraftig begåvningsnedsättning, minst en fjärdedel av alla med autistiskt syndrom har epilepsi vilket beror på den skadade nervsystemet (Gillberg, 1999:106f).

Autistiskt syndrom har utpräglade svårigheter inom alla områden i Lorna Wings Triad. De största svårigheterna är brist på ömsesidighet i sociala kontakter och bristande förmåga att leva sig in i andras perspektiv vilket man vid tidig ålder kan lägga märke till. Barnen har

svårigheter att förstå meningen med den sociala kontakten. Barnen har ofta bristande ögonkontakt och gör motstånd mot kroppskontakt som ofta bara får ske på deras villkor. Nyfikenheten och viljan att upptäcka nya saker som är vanligt bland barn är något som autistiska barn ofta saknar, därför är det svårare för barn med autism att öva sig i nya färdigheter och få nya kunskaper (Gillberg 1999:21).

Gester, människoansiktets uttryck och miner samt talat språk är svåra för barnet att förstå sig på. Att härma är en förmåga som ofta saknas och nästan alla barn med autistiskt syndrom har ett försenat tal- och språkutveckling. Hörseln är i allmänhet inte nedsatt men ofta lystrar inte barnet till när man ropar deras namn. Hälften av alla barn med autistiskt syndrom blir helt eller nästan utan talspråk. Av dem som utvecklar ett språk har kraftiga avvikelser i talspråket, ofta är det ett eko-tal, där upprepningar av samma ord eller delar av meningar sker. Man brukar jämföra förståelsen av talat språk med stumma barn då utvecklingen är lika. Vissa barn förstår sig på skriftspråket bättre än talat språk. Fotografier och bilder kan underlätta kommunikationen. Barn med autistiskt syndrom blir fixerade vid speciella föremål som väljs ut på grund av föremålets särskilda egenskaper, till exempel en viss färg. Om någon tar föremålet ifrån barnet blir barnet väldigt upprört. Ett autistiskt barn behöver rutiner. Det kan skapa en kaotisk situation från barnets sida om det uppkommer mindre förändringar i barnets miljö. Ett exempel på en sådan situation är att någon flyttat på en bok i bokhyllan och barnet skriker tills någon flyttar boken tillbaka till den ursprungliga platsen (Gillberg, 1999:25f).

Barnläkaren Hans Asperger gjorde observationer på beteendemönster som sedan resulterade i Asperger syndrom, detta skedde under samma tidpunkt som Leo Kanner publicerade sin artikel om autism. Asperger och Kanners beskrivningar av svårigheter och tillstånd som medförde autism och Asperger var mycket lika varandra (Gillberg, 1999:179). De internationella diagnoskriterierna ICD-10 och DSM-IV anger att problemen finns i två områden av Lorna Wings triad (Gillberg, 1999:29). Ingen vet till idag vad som orsakar Asperger syndrom, dock omnämner forskare att orsaken kan ha att göra med genetiska faktorer, då det oftast finns en förälder med liknande symtom (Gillberg, 1999:188). Barn med Asperger syndrom har svårigheter med den sociala interaktionen, dock inte i samma grad som autistiskt syndrom. Framför allt har de svårigheter med att förstå andra människors känslor, tankar och andra mänskliga signaler, därför kan barn med Asperger syndrom ses som känslolösa individer. Att leka med andra barn går bra, men det ska ske på deras villkor. Andra alternativ kan resultera i utbrott. Barn med Asperger syndrom har oftast ett intresse

som dominerar vardagen och livet. Dessa intressen kan vara till exempel: busstidstabeller, astronomi, m.m. Tvångsbeteenden är inte lika grava som hos barn med autistiskt syndrom, dock finns ofta rutiner/ritualer som måste följas, till exempel som att öppna alla dörrar, stänga alla dörrar på ett speciellt sätt och så vidare. Man kan se en stor språklig skillnad mellan barn med autistiskt syndrom och Aspergers syndrom. Barn med Asperger har ofta ett välutvecklat språk, vissa kan till och med två eller tre språk, dock vet de inte de sociala regler i kommunikationen och kan mala på om sitt specialintresse längre än vad samtalspartnern är villig att höra. Avvikande motorik är en annan symptom, barn med Asperger syndrom tenderar att vara mycket ofrivilligt klumpiga, de snubblar, sölar, spiller och så vidare (Gillberg, 1999:184ff). Många anser att Asperger syndrom är en lindrigare form av autistiskt syndrom eller också som autism hos normal-, väl- eller överbegåvade personer (Gillberg, 1999:179).

Autistiskt syndrom förekommer hos 1-2 barn per 1000 barn. Aspergers syndrom är vanligare och förekommer hos minst 4 barn per 1000 barn. Atypisk autism förekommer hos 2 barn per 1000 barn. Desintegrativ störning förekommer hos 1-2 barn per 100 000 barn. Detta betyder att minst 5-10 barn av 1000 barn har diagnos inom autismspektrum. Antalet diagnoser ökar i sikt med att kunskapen om autism har ökat (Nordin & Gillberg, 2005:11).

3. Styrdokument & andra internationella dokument för en skola för alla

Skolväsendet styrs av bestämmelser och riktlinjer genom staten. Riksdagen kommer fram till olika beslut som resulterar i skollagen. Skolverksamheterna skall följa dessa bestämmelser och riktlinjer tillsammans med läroplanerna. Sedan finns internationella riktlinjer som Sverige måste följa. Därför har staten och skolan med dessa styrdokument ett stort ansvar gällande demokrati, värderingar, deltagande och allas lika värde (Brodin & Lindstrand, 2004:114f).

3.1 Förskola

I skollagen, kap 8. 2§, 8§ och 9 § står det att förskolechefen ansvarar att ge alla barn en god miljö och att barn med fysiska, psykiska eller andra svårigheter ska få stöd i sin utveckling. Verksamheten skall utgå och utformas utifrån barnens behov. Enligt skollagen kap 8. 15§ skall barnet erbjudas placering så nära hemmet som möjligt.

Barn i behov av särskilt stöd har alltså laglig rätt att gå i förskola, och det är huvudmannen som skall ansvara för att barn får det stöd som de behöver. Oftast finns det inga problem med tillgängligheten eller den fysiska integrationen i förskolan, men inget säger att barn blir inkluderande när de hela dagarna får vara med andra barn i förskolan, det är där som problematiken ligger (Björck-Åkesson i Anette Sandberg (RED), 2009:24)

3.2 Grundskola

I skollagen kap 1. 8 § & 9 § står det att alla barn skall ha lika tillgång till utbildning samt rätt till en likvärdig utbildning oavsett var i landet den anordnas. I skollagen kap 3. finns det bestämmelser för barn i behov av särskilt stöd. I kap 3. 7§ & 8§ står det att särskilt stöd får ges istället för den ordinarie undervisning. Behovet av det särskilda stödet skall utredas och skall ges om utredningen visar att det behövs. I kap 3. 9 § står det att skolan skall utarbeta ett åtgärdsprogram för en elev som ges särskilt stöd, vilket skall framgå vilka behov som finns och hur de skall tillgodoses samt hur dessa åtgärder skall följas upp och utvärderas. I kap 3. 11§ står det att stöd får ges enskilt eller i en annan undervisningsgrupp där barnet egentligen inte tillhör om det finns särskilda skäl till det. I kap 3. 12§ står det att rektorn kan besluta att en elev får en anpassad studiegång om inte elevens behov kan anpassas. Detta kan innebära att en elev får avvika från den ordinarie undervisningen. I diskrimineringslagen (2008:567)

anges det att man ska främja lika rättigheter och möjligheter inom skolan oavsett om man har ett funktionshinder.

Nilholm (2007) menar att inkluderingsbegreppet inte har lämnat avtryck i styrdokumentet för den Svenska skolan (Nilholm, 2007:93). Det vi kan se i styrdokumentet är att barn skall integreras i skolundervisningen så gott det går, men att det även kan exkluderas om det finns särskilda skäl, till exempel om skolan inte kan tillgodose dess behov.

FN har en organisation där ett samarbete hålls mellan länder inom utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation. Organisationen heter UNESCO – (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). Sverige skrev under en deklaration år 1994, den så kallade Salamancadeklarationen. Salamancadeklarationen handlar om hur skolan skall ansvara för demokratisk inkluderande undervisning för elever med särskilda behov. Skolan skall sätta alla elever i centrum och tillgodose alla barns behov oavsett bakgrund (Svenska Uneskorådet 2/2006:10f). Persson (2007) anger att en inkluderande skola har enligt Salamancadeklarationen: En förpliktelse att utbilda alla barn oavsett individuella olikheter, en ökad förutsättning att förändra attityder till individens olikheter då alla undervisas tillsammans och en ekonomisk skyldighet att upprätthålla en specialiserad skola med olika grupper av barn (Persson, 2007:54).

FNs konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. I artikel 28 erkänner konventionsstaterna, bland annat Sverige att barn har rätt till utbildning och att grundutbildningen skall vara obligatorisk och kostnadsfri för alla barn. I artikel 2 och 23 framgår det att barn med behov av särskilt stöd har rätt till likvärdig undervisning samt utbildning (Unicef.se/barnkonventionen).

4. Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att beskriva och analysera fyra pedagogers syn på och erfarenheter med att arbeta inkluderande med barn med autismspektrumtillstånd, i förhållande till begreppet "En skola för alla". Fokus kommer att läggas på förskolan och grundskolans tidigare år.

- Hur ser de fyra pedagogerna som jag intervjuat på begreppet "En skola för alla"?
- Ser de fyra intervjuade pedagoger autism som en tillgång eller ett hinder i skolan?
- Hur anser de fyra intervjuade pedagoger att utbildningsformen bör ser ut för barn med autism?

5. Teoretisk ram

Mitt examensarbete utgår från ett specialpedagogiskt perspektiv. Specialpedagogik är problematisk att definiera menar Bengt Persson, professor i ämnet, men det som de senaste årens beskrivningar har gemensamt om specialpedagogik är att den bygger på en biologisk-medicinsk och psykologisk syn på avvikelser. Specialpedagogikens mål är att den avvikande individen skall få en lämplig behandling och därmed få ett så fungerande liv i samhällets som möjligt. I skolan sätts specialpedagogik in där den vanliga pedagogiken inte anses vara tillräcklig. Ofta uppmärksammas ett avvikande beteende i skolan och därmed går man vidare med en avvikelseedefinition – en diagnos (Persson, 2007:26ff).

Claes Nilholm, professor i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik, menar att specialpedagogik kan ses som en verksamhet där man har speciella syften och speciella deltagare med olika roller (2007:12). Specialpedagogiken uppstod historiskt sett som ett svar på att alla barn inte passade in i den ordinarie skolan. Avvikande barn fick gå i speciella skolor och hölls utanför det obligatoriska skolväsendet (Hjörne & Säljö, 2008:42f).

Den stora utmaningen med specialpedagogiken är att motverka att barn blir utstötta. Man vill ge alla barn samma möjligheter till lärande och utveckling utifrån deras förutsättningar, det vill säga ”en skola för alla”, men ofta lyckas man inte med detta på grund av att man mäter alla barn med samma måttstock (Persson, 2007:23). Brodin och Lindstrand (2007:262) refererar till Oliver (1992) som kritiserar specialpedagogiken därför att den segregerar personer med funktionsnedsättningar, och för att specialpedagogiken går emot idén om ett samhälle där alla medborgare skall ha lika möjligheter till utbildning. Även Asp-Onsjö (2012:39) kritiserar specialpedagogiken och menar att det finns en risk med att barn pekas ut och därmed stämplas som avvikande, icke normala. Men samtidigt anses specialpedagogik som en viktig del där barn får den stöd de behöver (Nilholm, 2007:15). Att barn *inte* blir uppmärksammade eller utpekade utifrån sina svårigheter kan även få andra oönskade konsekvenser. Om svårigheterna inte uppmärksammas i tid kan det bli problematiskt för en elev att nå målen i skolan och därmed inte ha rätt att gå vidare i högre årskurs tillsammans med sina kamrater. Detta resulteras i en form av exkludering (Asp-Onsjö, 2012:339).

5.1 Olika perspektiv inom specialpedagogik

Det finns det tre olika perspektiv och diskurser inom specialpedagogiken. Dessa tre perspektiv heter det kompensatoriska, det kritiska respektive dilemmaperspektivet utgår från olika teoretiska synsätt. De flesta forskare inom specialpedagogiska fältet använder sig utav något av dessa perspektiv (Nilholm, 2007:20).

5.1.2 Kompensatoriskt perspektiv

Det kompensatoriska perspektivet har varit och är fortfarande det dominerande perspektivet inom specialpedagogiken. I det kompensatoriska perspektivet anser man att det är barnen som bär på problemet. Man avgränsar och kartlägger en grupp, oftast genom att utgå från neurologiska och psykologiska förklaringar som även åtgärderna anpassas efter. Dessa åtgärder blir en kompensation för de brister och problem som barnen visar. Normalitetsbegreppet är central för det kompensatoriska perspektivet, just därför att man särskiljer det normala från det onormala (Nilholm, 2007:20f). Normalitet bygger på samhällets strävansmål för att det avvikande skall anses vara önskvärt. Normalitet är socialt konstruerat och är därför föränderligt, dock finns det alltid med när man kategoriserar individer (Linikko, 2009:11). Diagnostiseringen är en central del av det kompensatoriska perspektivet, därför att det krävs att den avgränsade gruppen har likartade brister eller problem.

Den svenska specialpedagogiska utbildningen urskiljer dessa målgrupper:

- Döva och hörselskadade barn
- Barn med synnedbrettning eller barn som är blinda
- Barn i psykosociala svårigheter, lässvårigheter eller i andra svårigheter med lärandet
- Barn med utvecklingsstörning och/eller funktionshinder

Sammanfattningsvis är det tre steg man håller sig till inom det kompensatoriska perspektivet är:

- Identifiera problemgrupper
- Söka neurologiska och/eller psykologiska förklaringar
- Skapa metoder för att kompensera bristerna/problemen
(Nilholm, 2007:36).

5.1.3 Kritiskt perspektiv

I det kritiska perspektivet anser man att det är skolan som har problem att handskas med barnens olikheter och att det är där problematiken ligger. Man kritiserar normalitetsbegreppet och även specialpedagogiken där man kan skilja på det normala och onormala. Specialpedagogikens värderingar anses vara icke önskvärda (Nilholm, 2007:22f).

Kritiken riktas även mot att barnens brister skall identifieras för att de sedan kan tränas för att anpassas till samhällets krav, därför menar kritikerna att specialpedagogik är en irrationell verksamhet (Nilholm, 2007:38). Det kritiska perspektivet vill ha bort specialpedagogiken där man använder segregering som kompensation för bristerna. Man skall istället kunna möta barnens olika behov utan att behöva stöta ut eller segregera barnen. Specialpedagogiken skall istället vara en del av det obligatoriska skolväsendet, det vill säga den ordinarie undervisningen (Nilholm, 2007:22f).

Kritikerna menar att man inte skall söka orsaken på problemen hos barnen utan istället söka orsaken till problemen utanför barnen. Barnens olikheter skall även ses som resurser för skolans arbete. Kritiker hävdar även att diagnostiseringen ger skolsystemet en fördel i och med att de pekar på individernas brister när det gäller deras misslyckanden. De poängterar även att det inte finns någon forskning som visar att specialpedagogiska metoder som utgår från diagnostiseringar är mer effektiva än integrerande undervisning (Nilholm, 2007:39).

5.1.4 Dilemmaperspektivet

Dilemma perspektivet håller med många delar av det kritiska perspektivet, men ser det problematiska i en värld där alla skolproblem upphör. Nilholm menar att det då byggs på samma tankemönster som det kompensatoriska; problem-diagnos-bot. Dilemma perspektivet vill istället betona komplexiteten som finns inom utbildningssystemet. Komplexiteten samt som Nilholm nämner är att alla barn skall få en likvärdig undervisning och skolgång medan man skall ta hänsyn och anpassa undervisningen till varje individuellt barn (Nilholm, 2007:23).

6. Tidigare forskning

6.1 Inkludering och integrering i relation till barn med behov av särskilt stöd i skolan

Inkludering kommer från engelskans ord ”inclusion” och kan ses som ett uttryck för en demokratisk och politisk vision för skola och utbildning. Begreppet inkludering lanserades när det uppstod ett missnöje med begreppet ”integrering”. Kritikerna ansåg att det inte räcker med att integrera barn i en skola där skolmiljön inte anpassar sig efter barnens olikheter. Det är skolan som skall anpassa sig efter barnens olika förutsättningar och inte tvärtom. Det internationella genombrottet för begreppet inkludering anses vara i samband med Salamancadeklarationen 1994, där riktlinjer för hur arbetet med barn av särskilt stöd i skolan bör bedrivas både nationellt och internationellt. Den svenske översättaren av Salamancadeklarationen valde dock att översätta ”inclusive education” som ”integrerad skolgång” vilket många anser vara felöversattad. Dock menar Nilholm att om man ser till helheten av Salamancadeklarationen så finns det inte en renodlad inkluderande perspektiv, utan även integrerande perspektiv (Nilholm, 2007:90f).

Detta kan man se i följande citat:

Integrerad skolgång (översatt av: inclusive education) är det effektivaste sättet att bygga en solidaritet mellan barn med behov av särskilt stöd och deras kamrater. Att sända barn till särskilda skolor – eller att sammanföra dem i specialklasser eller avdelningar inom en viss skola på varaktig basis – bör vara en undantagslösning att förordas endast i de sällsynta fall där det har klart påvisats att undervisning i vanlig klass inte kan tillgodose ett barns undervisningsrelaterade eller sociala behov eller när så krävs med hänsyn till det barnets eller andra barns bästa (UNESCO, 1994:25).

6.2 Segregerande integrering och Inkluderande integrering

Peder Haug, forskare inom pedagogik, ses som en forskare med ett kritiskt perspektiv. Han talar om två riktningar inom begreppet integrering. Han menar att om vi endast använder begreppet integrering framgår inte vissa aspekter som finns i den verkliga praktiken i skolan. Genom att istället använda riktningarna ”segregerande integrering” och ”inkluderande integrering” kan man precisera hur situationen ser ut i praktiken ute i skolorna. Dessa två riktningar har olika ideologi, värdegrund, kunskapsgrund, kunskapssyn och målsättningar (Haug, 1998:19).

Segregerande integrering är den traditionella formen inom specialundervisning. Det som är centralt i segregering är att undervisningen organiseras för barn med särskilda behov utifrån diagnostiseringen och de bestämmelser som görs av de sakkunniga. Till exempel kan barn ha enskilda undervisningstimmar, vara i mindre grupper utanför den ordinarie gruppen, åka iväg till särskola några timmar i veckan eller en annan institution. Målet är att barnet i största mån efter att ha tagits ur skolan, ska komma tillbaka till skolan och fungera som en jämbördig kamrat och därmed även kunna delta i det vanliga samhällslivet som alla andra. Man kompenserar undervisningen med specialundervisning (Haug, 1998:20).

Inkluderande integrering strävar efter att all undervisning skall hållas inom den miljö barnet är inskrivet i. Denna värdegrund förhåller sig till demokrati och social rättvisa, vilket man anser är bäst för både den enskilde eleven och samhället. Barnet blir därmed deltagare på heltid i samma miljö som alla andra kamrater och därför menar man att barnet även skall kunna fungera tillsammans i det vanliga samhällslivet. Barnen skall inte bli exkluderade och utstötta, då skolan ser alla barn som likvärdiga inför skolan. Läraren skall i princip ha tillräckliga kunskaper för att undervisa alla barn oavsett bakgrund och behov, därmed finns det ingen gräns mellan undervisning och specialundervisning (Haug, 1998:20ff).

6.3 Studier inom ämnet

Brodin & Lindstrand (2004) refererar till en studie gjord av Peg Lindstrand (1998) som behandlar elevers svårigheter i skolan. Studien baseras på intervjuer med rektorer, lärare som har varit i kontakt med barn i behov av särskilt stöd. Hon har även samlat in skriftliga utsagor från tjugotvå lärare om hur de uppfattar elevernas svårigheter. Hennes resultat visar att lärare ger olika orsaker till elevers svårigheter och att lärare känner sig otillräckliga och inkompetenta i arbetet med barn i behov av särskilda behov. Resultaten visar även att lärare hoppas på att fler diagnostiseringar eftersom att de då kan förvänta sig extra resurser. Lärarna önskar sig även mindre undervisningsgrupper och assistenter som ska kompensatoriska åtgärder men de ser även att det finns en ekonomisk problematik i deras önskningar (Brodin & Lindstrand (2004:118f).

Gunilla Lindqvist är med i ett projekt om speciallärares och specialpedagogers utbildning och arbete och har bedrivit forskning om yrkesgruppers perspektiv på arbetet kring barn i behov av särskilt stöd, bland annat i relation till inkluderingsbegreppet. Gunilla Lindqvist har skrivit en artikel som handlar om hur pedagogisk personal och rektorer i en kommun ser på sitt arbete

kring barn i behov av särskilt stöd. Artikeln fick namnet ”Olika yrkesgruppers syn på arbetet kring barn i behov av särskilt stöd inom förskola och skola”. Syftet med artikeln är att redovisa hur olika yrkesgrupper i en kommun ser på arbetet kring barn i behov av särskilt stöd. För att ta reda på detta utfördes två kartläggningar i form av enkäter under läsåret 2008-2009. En av enkäterna gick ut till sammanlagt 983 personer, 73% av all pedagogisk personal i förskola, grundskola och särskola. Enkäten bestod av 61 frågor som handlade om hur personalen ser på arbetet med barn i behov av särskilt stöd, där ingick frågor om bland annat deras erfarenhet, undervisning, förebyggande arbete, inflytande och kompetens. Sedan gjordes en djupare analys och en jämförelse mellan sex yrkesgrupper; förskollärare (199st), klasslärare (147st), ämneslärare (123st), assistenter (56st), specialpedagoger (35st), speciallärare (22st).

På frågan ”vem har störst inflytande när det gäller det pedagogiska innehållet för barn i behov av särskilt stöd?” svarade de flesta på att det var ”förskollärare/klasslärare/mentor eller ”speciallärare/specialpedagog” som hade störst inflytande. Slutsatsen blev att de flesta yrkesgrupper anser att det är specialläraren eller specialpedagogen som är den som kan svara bäst på barnens särskilda behov (Lindqvist, 2011).

En annan fråga som ställdes var ”Vilka orsaker finns att barn är i behov av särskilt stöd?”

Att barnet har individuella svårigheter var svaret som fick flest röster. Vanliga svar är också att skolans mål är för svåra för eleverna samt att hemmiljön har brister. Att orsaken kunde vara lärarnas eventuella brister eller att grupper/klasser inte fungerade bra var de svar som var minst frekventa. Det som är intressant att lägga märke till i studien var att assistenter, speciallärare och specialpedagoger var de som oftare angav att orsaken till att barn är i behov av särskilt stöd kan bero på lärarnas brister och att det även kunde bero på gruppens/klassens funktion. Den sista frågan handlar om personalen anser att de har den kompetens som krävs för att möta barn i behov av särskilt stöd. Tjugofyra procent svarade att de helt saknar kompetens för att arbeta med barn i behov av särskilt stöd, till exempel barn med funktionsnedsättningar (Lindqvist, 2011).

Brodin och Lindstrand (2004) refererar till Anders Hill och Tulli Rabes (1991) fördjupningsstudie som behandlar integreringens förutsättningar för barn med utvecklingsstörning. En kartläggning gjordes med skolledare samt förskollärare. Resultatet visar att två tredjedelar av förskollärarna inte hade någon utbildning eller erfarenheter av att arbeta med barn med funktionshinder. En tredjedel av förskollärarna ansåg att de helt saknade

kompetens med att arbeta med barn i behov av särskilt stöd. Trots resultatet av stora brister ansåg nittiofem procent att integreringen fungerat bra samt att det har varit positivt för barnen med funktionshinder, i synnerhet för den sociala utvecklingen. Det som även kom fram var lärarnas inställning till barn i behov av särskilt stöd, många såg barnen som ”avvikare av naturen” och menade att de behövde tränas upp att bli så likt de ”normala” barnen som möjligt. Ju mindre avvikande barnen blev desto större social kontakt kunde de ha med andra barn. Resultatet visar tydligt att förskollärarna använder måttstock för hur ett normalutvecklat barn ska bete sig och därför sker en stämpling på barnen som har funktionshinder.

Hill & Rabes studie visade även att barn i behov av särskilt stöd segregeras med stigande ålder och att integrationen inte ökar ju äldre barnet blir. De menar att skolan fokuserar starkt på barnets begränsningar och svårigheter och väljer att inte se barnets förmågor och möjligheter. Integrationen är högst i förskoleverksamheten och sedan växer segregationen med barnens ålder. Det blir en tydligare bild av en ”skola för alla” nämligen ”en skola för vissa, men inte alla” (Brodin och Lindstrand, 2004:122f). Lindqvists (2011), Lindstrands (1998) och Anders Hill & Tulli Rabes (1991) studieresultat bekräftar varandra i frågan om att lärare delvis eller helt saknar kompetens i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Lindstrand & Brodin (2007) har undersökt samhällsutvecklingen i förhållande till en skola för alla. De menar att det måste ske en attitydförändring i samhället gällande och att det inte bara är de som är involverade i skolväsendet som behöver ökade kunskaper om funktionsnedsättningar utan även allmänheten. Alla som är involverade i skolväsendet bör få kontinuerlig kompetensutveckling i sitt arbete med funktionshindrade barn. De nämner även sin oro om att det idag är brist på lärare och att läraryrkets låga status vilket resulterar att det anställs allt fler personer utan utbildning i förskolan/skolan. De omnämner även en oro om att lärarna idag är dåligt förberedda för att möta alla barn i skolan (Lindstrand & Brodin (2007:263f).

7. Material & Metod

Mina frågeställningar i examensarbetet är beroende av de intervjuer som jag har haft med fyra pedagoger. Dessa intervjuer har jag utfört utifrån ett hermeneutiskt perspektiv. Hermeneutik handlar om hur man förstår och tolkar den värld vi lever i. Världen vi lever i befinner sig alltid i ett historiskt, kulturellt och socialt sammanhang, därför är vår förståelse och tolkning beroende av dessa. Hermeneutiken har en lång historia men den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer (1900-2002) räknas som den viktigaste hermeneutiske teoretikern i vår tid, då det var han som förnyade hermeneutiken till vad den är idag (Thomassen, 2007:95).

Gadamer menar att all förståelse är beroende av en icke medveten förståelse. Denna icke medvetna förståelsen kallar Gadamer fördom. För vissa är fördomar något som förknippas med negativitet, något som vill vara fri från, men Gadamer understryker att fördomar är något alla människor bär på, och som inte alltid är av negativ betydelse. Fördomar är icke medveten förståelse som vi måste ha för att vi ska förstå något. Utan tidigare erfarenheter och förståelse finns inte möjligheten att förstå nya saker. Förförståelse och fördomar hänger ihop därför att den värld vi lever i har en historisk existens. Kunskap lever vidare från det förflutna som vi gör till vårt som sedan blir till nya kunskaper. Utgångspunkten för all förståelse och all tolkning är människans upplevda erfarenhet (Thomassen, 2007:81ff).

Min förståelse och tolkning för dessa intervjuer utgår från mina erfarenheter om skolan, pedagoger och barn med autismspektrumtillstånd.

Jag har valt att intervjua fyra pedagoger och använder mig av en kvalitativ intervju som metod. Genom kvalitativ forskning vill man nå en insikt om fenomen som innefattar människor och situationer i deras sociala verkligheten och även få en djupare förståelse för hur människan anpassar sig till sin livssituation. Målet med en intervju är att få fram information om hur andra människor upplever situationer i sin livsvärld och den kvalitativa intervjun hjälper till att få en djupare förståelse för människors erfarenheter, tankar och känslor (Dahlén, 2007:9ff). Enligt Magdalene Thomassen är kvalitativa data möjliga för all forskning som handlar om människor (Thomassen, 2007:78). Den kvalitativa intervjun är baserad på de fyra pedagogernas erfarenheter, tankar och känslor om deras arbete med barn med autism.

7.1 Urval, datainsamlingsmetod och genomförande

Mitt urval bestod av fyra verksamma pedagoger som för närvarande jobbar med barn med autismspektrumtillstånd i förskola och skola. De valdes på grund av deras erfarenhet och kompetens som de har med barn med autismspektrumtillstånd samt tillgängligheten då det var svårt att hitta pedagoger som ville ställa upp på intervju. När det gäller generaliserbarheten så

kan mina resultat endast gälla för dessa fyra lärare, i detta examensarbete (Stukat, 2011:133). Därmed kan inte resultatdelen visa hur det ser ut för alla pedagoger eller i alla skolor, men det ger oss en inblick i hur det kan se ut hos några av Sveriges pedagoger.

Med hjälp av en intervjuguide genomförde jag mina kvalitativa intervjuer. Genom att använda sig utav en intervjuguide omsätter man de problemställningar som finns i ett arbete till underordnade frågor. Det är viktigt att de inledande frågorna får informanterna att känna sig bekväma, för att sedan komma in i de centrala frågorna (Dalen, 2007:31). Intervjuerna hölls i ett enskilt rum, ansikte mot ansikte, vilket är en fördel eftersom att man kan ställa följdfrågor samt att risken minskar att information uteblir. Det som är mindre bra med kvalitativa intervjuer är att man inte kan generalisera resultatet och att informanten inte är helt ärlig med svaren för att vara tillfredsställande (Larsen, 2009:26f). Därmed minskar även reliabiliteten i kvalitativa studier (Stukat:2011:138).

De fyra informanterna i detta examensarbete blev informerade om de etiska principerna som är till för att skydda deras integritet. Informationskravet är en etisk princip, som menar att informanterna skall få information om studiens syfte samt hur studiens resultat skall användas och presenteras. Informanterna måste även få veta att de när som helst kan välja att avbryta sitt deltagande då den är frivillig. Genom samtyckeskravet får informanterna veta att de har rätten att bestämma över sitt medverkande i studien. Konfidentialitetskravet är till för att informanternas uppgifter samt deras privata data inte kan identifieras. I detta examensarbete har jag därför fingerade namn. Nyttjandekravet innebär att den data som man har samlat in från informanterna endast får användas till studiens syfte (Stukat, 2011:138f).

Intervjuerna spelades in, därefter transkriberades dem i datorn. Intervjuerna varierade tidsmässigt, dock varade intervjuerna mellan 45-60 minuter.

8. Resultatredovisning

8.1 Presentation av informanterna

Som jag tidigare nämnt har jag intervjuat fyra pedagoger. Deras namn kommer i detta arbete vara fingerade för att de ska förbli anonyma, de kommer därför att kallas för Anna, Birgitta, Clara och David. Clara och David jobbar i förskola medan Anna och Birgitta jobbar i grundskolans. Nedan följer en kort presentation av respondenterna; ålder, bakgrund och erfarenheter.

Clara är femtiosex år och är förskollärare med trettiosex års erfarenhet av att arbeta i förskola. Hon har även erfarenhet med att arbeta med barn med autistiskt syndrom. Idag arbetar Clara i förskola.

David är trettionio år och barnskötare med åtta års erfarenhet i förskola. David har gått på olika specialkurser som behandlar barn med autismspektrumtillstånd och har haft hand om två barn med autistiskt syndrom under tre års tid. Just nu har David en anställning i förskolan.

Anna är trettiofyra år och är lärare i yngre åldrar upp till årskurs 3 och är idag klasslärare i årskurs 2. Anna har erfarenheter av att arbeta med flera barn med Aspergers syndrom.

Birgitta är fyrtyotvå år och lärare i yngre åldrar upp till årskurs 3, för närvarande arbetar Birgitta i årskurs 3 och har flera års erfarenhet av att arbeta med barn med Aspergers syndrom.

Min redovisning av mitt empiriska material kommer att utgå från tematisering som innebär att man lägger fokus på huvudområden i intervjuerna, för att sedan hitta citat som är lämpliga och användbara i forskningen (Dalen, 2007:108). I detta avsnitt presenterar jag resultaten av intervjuerna som jag har sammanställt under tre olika teman som jag benämner: Pedagogernas syn på en skola för alla, Autismspektrumtillstånd, tillgång eller hinder? Framtidsvisioner för barn med autismspektrumtillstånd. Dessa teman delar jag in i förskola och grundskola för att se om det finns några skillnader. Efter resultatredovisningen presenterar jag min analys i förhållande till teori och tidigare forskning. Denna struktur har valts därför att det ska bli tydligt för läsaren vad som är resultat och vad som är analys.

8.2 Pedagogernas syn på en skola för alla

Förskola

Både Clara och David säger att alla barn skall ha samma chanser och samma rättigheter till utbildning. Att inkludera barn med funktionsnedsättningar är något positivt, dock menar de att man måste se till barnet och var det får mest stöd och hjälp. Passar det bäst att barnet är där det bara finns autistiska barn så är det bästa i den situationen. Det är viktigt att se varje barn utifrån deras individuella förutsättningar, därför kan de inte säga att förskolan är den bästa platsen för ett funktionshindrat barn att vara på. Allt beror på vilken grad av autism barnet har, då båda har haft erfarenheter av barn med mild, måttlig eller grav autism. Barn med mild eller måttlig grad av autism kan vara välfungerande i en barngrupp, barnet kan kommunicera på ett helt annat sätt än ett barn med grav autistisk syndrom. David säger att skillnaden är som dag och natt. Symtomen för grav autism är så allvarliga att det inte kan fungera i en barngrupp, det behöver särskilt stöd av personal som är specialister inom funktionshindret. De menar ändå att alla barn skall i största mån inkluderas i skolan, men om förskolan inte kan tillgodose barnets särskilda behov så behöver barnet få det någon annanstans.

Ibland är inte förskolan den bästa platsen för ett barn i behov av särskilda behov. Och då är det inte rätt att ha honom kvar i förskolan bara för att strävansmålet är en skola för alla.

(David)

David påpekar även att inkludering till hundra procent är nästan omöjligt att uppnå, då barn med autismspektrumtillstånd behöver en annan träning än de andra barnen, och därför måste exkluderas från den övriga barngruppen. Clara går i samma spår som David och menar att när hon har haft timmar med ett autistiskt barn måste det ske i speciell miljö för att barnet skall ta till sig.

Barn med autism eller andra autistiska störningar behöver en miljö som är speciellt utformad för dem. De måste ha lite lugn och avskiljhet och det hade vi problem med på vår förskola, vi hade inget rum så vi fick sitta på kopiantrummet och det var ju inte ok, för miljön måste vara väldigt naket och bart. Vi arbetade alltså med barnet utanför barngruppen, och vi gick även till autismcenter där barnet fick leka med anpassade leksaker i en anpassad miljö för barn med autism.

(Clara)

Grundskolan

Anna anser att en skola för alla är en skola där alla barn skall få gå oberoende av bakgrund eller situation. Hon menar att det är en rättighet som barnet har i Sverige och att det är skolans jobb att tillgodose att barn med funktionshinder har alla medel och stöd för att klara av att gå i en skola för alla. Anna har arbetat med barn med Asperger syndrom och hon anser att de fungerar väldigt bra i en vanlig klassrumsmiljö, deras prestationer kan till och med vara bättre än andra barn, dock kan den sociala biten inom undervisningen vara problematisk.

Barn med Asperger syndrom kan låsa sig själva i en skoluppgift på grund av att det händer något på rasten. De har ofta konflikter med andra barn och det brukar ofta spegla sig i klassrummet. I allmänhet fungerar barn med Asperger syndrom väldigt bra i en ordinarie klassrumsmiljö, dock kommer en speciallärare in i klassrummet och stödjer barnet men det händer även att barnet får träning utanför klassrummets ramar. Jag skulle hellre se att eleverna får det stöd de behöver i klassrummet så att de slipper avvika från undervisningen.

(Anna)

Birgitta tycker att en skola för alla innebär att alla barn oavsett svårigheter skall ha samma möjligheter som de som inte har några svårigheter. Dock anser hon att i verkligheten det vill säga i praktiken sker en integrering och inte en fullbordad inkludering. Birgitta skulle vilja att stödet med speciallärare sker inom klassrummets ramar, men att det inte går på grund av skolans bestämmelser.

Skolan skall vara till för alla, och pratar man om integrering så är det en ”enkel” lösning som går att uppfylla, men talar man däremot om inkludering där man inte skall exkludera elever ur klassrummet så kan jag säga att det har man alltid gjort med barn i behov av särskilt stöd. De har ett åtgärdsprogram där det finns bestämmelser för hur eleven skall utvecklas och där då ingår timmar med speciallärare vilket oftast sker enskilt, utanför den vanliga undervisningen.

(Birgitta)

8.3 Autismspektrumtillstånd, tillgång eller hinder?

Förskola

Clara tycker att det finns både fördelar och nackdelar med att inkludera barn med autismspektrumtillstånd i förskolan. Dock beror dessa för- och nackdelar på olika faktorer. Hon menar att det finns fördelar om barnet har en mild eller måttlig grad av autismsmörning. De andra barnen får en förståelse för att det finns olikheter, de får erfarenhet och kunskap om barn med funktionshinder. Andra fördelar är att yrkesrollen som pedagog växer i arbetet med ett funktionshindrat barn, speciellt när barnet går framåt i sin utveckling. Nackdelar är att barn tar efter ett barn som har en grav funktionsnedsättning och att miljön inte är anpassat för ett barn med autismsmörningar. I avdelningen där Clara jobbar fanns det en pojke med gravt autistiskt syndrom, hon anser att det gravt autistiska barnet inte mår bra hos dem, dels för att de resurser som skulle vara där för honom inte orkade med arbetet och sjukanmålde sig och till slut slutade, detta menade hon hände med ett antal resurser. Till slut fick de gå på specialkurser för att få kunskap om diagnoserna, för att själva kunna ta hand om pojken, de fick även en handledare på autismcenter. Men detta är inte nog menar hon, det krävs specialister inom området när det gäller grava smörningar.

De andra barnen blev jätteoroliga. I början var det mer ok för barnen, de accepterade honom mer, men när han blev äldre blev han ju så stark, och vände man sig några sekunder så kunde man se sen att det barnet hade slagit ett annat barn. De kunde ta efter och göra som han gjorde; spottade på golvet, springa runt i cirklar, spotta ut mat etc. Men med ett barn med mild eller måttlig grad i sin diagnos gick det bättre, barnet utvecklades tillsammans med de andra barn och man såg framsteg som man inte kunde se i det barnet som hade grav autismsmörning. Yrkesrollen växer när man gör ett bra arbete, men när man inte kan tillgodose ett barns behov så sjunker även självförtroendet som pedagog. Jag anser inte heller att det var rätt mot det barnet att ha honom hos oss då han inte alls mår bra.

(Clara)

David håller med i många av Claras uttalanden, han anser att ett barn med autismspektrumtillstånd ska gå i en vanlig barngrupp och inkluderas om barnet känner en trygghet, kan utvecklas, och har alla medel och resurser som behöver för att gå framåt i sin utveckling. Detta är egentligen en av förskolans skyldighet att se till att det händer, säger han, dock är det inte en självklarhet att det händer i verkligheten. I arbetet med ett barn med grav autistiskt syndrom, fick de först tillgång till en resurs, men denna resurs avstod från att komma till förskolan och då blev ansvaret tilldelad till personalen på avdelningen. David förklarar att det var tre pedagoger på avdelningen och tjugotvå barn, varav en pedagog fick ha

översikt och ge stöd åt barnet med autistiskt syndrom. Detta betyder att en personal försvinner i arbetet med de övriga barnen. David anser att det inte är rätt att en skola för alla skall förverkligas på de övriga barnens bekostnad.

Ansvaret gick till oss på grund av att ingen annan ville ta ansvar för det autistiska barnet. I början hade vi ingen kunskap eller erfarenhet av att arbeta med barn med autistiska störningar. Vi blev skickade på introduktionskurser för att personalen skulle kunna arbeta och stödja barnet. Men detta var för lite kunskap för en så kraftig störning. Alla pedagoger bör gå på en intensiv utbildning för att kunna tillgodose ett funktionshindrat barns behov.

(David)

Grundskola

Anna anser att det finns många fördelar med att ha barn med autismpektrumtillstånd i vanliga klasser. Dels får barnen se samhällets mångfald, fördomar motverkas genom samarbete och det skapas en samhörighet i klassen. Hon tycker att det nästan är omänskligt att be dem gå i specialklasser eller andra institutioner där de inte känner sig lika värda. En viktig aspekt som Anna framförde är kommunikationen med föräldrarna. Ibland har det hänt att föräldrarna blundar för sitt barns funktionshinder och att det därför kan skapa problem för ett barn.

Många föräldrar vill inte se sitt barns handikapp och menar att det bara är tillfälligt och snart blir barnet bra igen. Detta hindrar barn att få det stöd som det egentligen behöver. Föräldraben är nästan den svåraste uppgiften i barnets funktionshinder.

(Anna)

Birgitta tycker att det finns många fördelar med att förverkliga en skola för alla. Barn får upp ögonen för olikheterna som finns i samhället. Många elever med Asperger syndrom utvecklas i hög grad tillsammans med andra barn. Något negativt är att det är svårt som lärare att ta fram passande material som fungerar till alla i klassen, då man gärna vill att alla ska arbeta inom samma tema. Detta kan ta längre tid, och där kommer fördelen med att ha en speciallärare till hands då man kan rådfråga om material och läromedel utifrån elevens kunskapsnivå. Detta kan även kopplas till den rådande okunskap från lärarens sida.

Jag tror att om alla lärare har likartad kompetens, så behövs inga speciallärare. Specialläraren blir klassläraren istället. Men idag behöver lärarna stöd från speciallärare trots att jag sett allt fler lärare ta större ansvar, på samma antal elever och antalet timmar.

(Birgitta)

8.4 Framtidsvisioner för barn med autismspektrumtillstånd

Förskola

En skola för alla anser både Clara och David nästan är en omöjlighet, Clara nämner igen att det inte går att förutsäga vart ett barn kommer må bäst, om det är i en specialförskola för barn med autismstörningar eller om det är hos en vanlig förskola. Båda har erfarenhet av att arbeta med barn med gravt autistiskt syndrom och de anser båda att det var ett för tufft jobb för de som pedagoger. David säger att det kan fungera om en personal finns där hela tiden i syfte att endast se efter barnets behov, tyvärr ligger mycket att all personal idag inte är tillräckligt utbildade. Ett annat problem som Clara nämner är tidsbristen, för att ett barn med gravt autistiskt störning ger ett heltidsjobb, och utöver det har man tjugoen andra barn att tänka på. Att inte exkludera barn för att de måste till autismcenter till exempel skulle innebära att miljön på förskolan måste anpassas helt.

Barn med autistiskt syndrom behöver leka med leksaker som är speciellt utformad för deras behov och för att de skall utvecklas. Miljön måste totalanpassas efter deras behov. Ekonomiskt sett tror inte jag att det kommer att gå tyvärr.

(David)

Grundskola

Birgitta anser att man har kommit långt med att nå målen för en skola för alla, men ännu har man inte nått ända fram. Det finns massor av fördelar med att ha en klass där funktionshindrade barn får vara delaktiga hundra procent. Men för att detta skall kunna ske måste det ske en förändring. Dels måste resurserna finnas för dessa barn. Barn behöver ha kunnig personal som kan alla områden för att alla barn ska utvecklas. Hon ser även att elevgrupperna är för stora idag, och att det är ett stort uppdrag att tillgodose 25-30 elevers individuella behov alldeles själv. Barn med funktionshinder har ofta koncentrationssvårigheter och inlärningssvårigheter, därför exkluderar man dessa barn från klassrummet idag, det blir ett för tufft jobb för läraren helt enkelt.

Jag anser att det skulle kunna finnas fler fördelar med att arbeta inkluderande med barn med autismspektrumtillstånd. Lärare måste ha den kompetens som krävs för att möta alla barns olikheter. Detta är tufft idag att vara lärare, då man ofta har stora elevgrupper och måste hinna med så mycket annat. Därför anser jag att skolledningen borde ta tag i detta, vill man ha en inkluderad skola så får man börja med att se till att erkänna att det inte riktigt är det idag. Lärare

gör så gott de kan, och de kan inte heller gå emot de bestämmelser som finns. Det måste ske en förändring högre upp. (Birgitta)

Anna nämner även hon att lärare idag behöver mer kompetens för att det skall kunna bli en skola för alla.

Läroutbildningen borde lägga större vikt i att lärare faktiskt ska möta funktionshindrade barn. När jag gick läroutbildningen gick man snabbt igenom några grunder i specialpedagogik, och det är inte ok när man idag skulle behöva all kunskap som finns inom området. Idag kan lärare endast stödja barn i särskilda behov när det även får hjälp av en speciallärare.

(Anna)

9. Analys

Samtliga lärare arbetar inom en skola där man har ett kompensatoriskt perspektiv. Det är tre steg som görs inom det kompensatoriska perspektivet; 1. Man identifierar problemgrupper, 2. Söker efter neurologiska och/eller psykologiska förklaringar, 3. Man skapar metoder för att kompensera bristerna/problemen (Nilholm, 2007:37). I Claras och Davids förskolor har man först identifierat att det finns barn som är avvikande, sedan har man sökt efter förklaringar till dessa avvikelser och kommit fram till att barnen har autistiskt syndrom och sedan kompenserat bristerna med att ha enskilda timmar utanför den ordinarie barngruppen samt åkt iväg till autismcenter. I Annas klass har man sett att det handlar om ett barn med Aspergers syndrom, barnet har fått ett åtgärdsprogram och sedan kompenserar man elevens brister med enskilda undervisningstimmar med specialpedagogen. I Birgittas klass ser vi samma mönster som i Annas klass. I Lindqvists studie (2011) anger de flesta lärare att det är speciallärare som bäst kan svara på barnens svårigheter, och enligt resultatet här kan man se samma tankar hos Clara, David, Anna och Birgitta.

Enligt Salamancadeklarationen skall barn i undantagsfall få undervisning utanför klassrummets ramar. Detta skall endast ske om det är för barnets bästa (Unesco, 1994:25). I detta fall anser alla de fyra pedagogernas arbetsplatser att det är en nödvändighet att exkludera barnen från den ordinarie barn/elevgruppen. Haug (1998:20) säger att detta är den vanligaste formen av specialundervisning, som han kallar för *segregerande integrering*. Huvudmännen i skolorna organiserar undervisningen utifrån diagnostiseringen för att sedan kompensera undervisningen med en specialundervisning. Målet med detta menar Haug (1998:20) är att barnet/eleven skall hela tiden utvecklas till att bli en jämbördig kamrat och därmed kunna delta i det vanliga samhällslivet som sina kamrater.

Dock kan man se genom Annas och Birgittas svar att de själva har ett kritiskt perspektiv, det vill säga att de kritiserar specialpedagogiken och att eleverna får gå ifrån den ordinarie undervisningen, vilket även visar vilka som är de normala och vilka som är avvikande. Specialpedagogiken vill de ha i klassrummet istället för att det ska vara ett segregering arrangemang (Nilholm, 2007:22f). Haug talar om inkluderande integrering som förhåller sig till en värdegrund baserad på demokrati och social rättvisa. Barn skall inte exkluderas då skolan ser alla barn som likvärdiga. Inkluderande integrering innebär således att lärare skall ha tillräckliga kunskaper för att undervisa alla barn oavsett bakgrund och behov.

Brodin och Lindstrand refererar till Hill & Rabes (1991) Studie där de kom fram till att lärare har olika inställningar till barn i behov av särskilt stöd. Några ser på barn som "avvikare av naturen" och det behöver tränas så att det blir som alla andra normala barn. Många förskollärare i studien använder måttstock för hur ett normalutvecklat barn skall bete sig och stämplar därefter barn som är avvikande. Denna inställning kan man koppla till det kompensatoriska perspektivet där man skiljer på normalt och avvikande. Med denna inställning kan man se "en skola för vissa, men inte för alla" (Brodin och Lindstrand, 2004:122f). Denna inställning kan man säga att Clara och David har, de är för det kompensatoriska perspektivet och därmed skiljer de på det normala och det avvikande. Lindqvists studie (2011) visar att de flesta lärare hänvisar till barnens individuella svårigheter som orsaken till att de är i behov av särskilt stöd.

I frågan om framtidsvisioner nämner samtliga pedagoger en oro för den rådande bristen på kompetens i arbetet med barn med autismspektrumtillstånd. Clara och David fick gå på kurser som behandlar barn med autistiskt syndrom för att öka sina kunskaper i arbetet med de barn som hade den diagnosen. Dock medger båda att det inte räcker med några introduktionskurser för att arbeta med ett gravt autistiskt barn, det krävs specialister i området menar dem. Anna skulle hellre vilja se att specialundervisningen hölls inom klassrummets ramar och att det saknas kunskap för att göra det, hon skulle därför vilja se att lärarutbildningen utökar specialundervisningsdelen. Birgitta menar att en ökad kompetens är nyckeln till en skola för alla. Denna oro som dessa fyra pedagoger visar kan vi koppla till Peg Lindstrands (1998) studie som Brodin & Lindstrand (2004) refererar till, som visar att lärare känner sig otillräckliga och inkompetenta i sitt arbete med barn i behov av särskilt stöd. Även i Lindqvists studie (2011) uppgav en fjärdedel av alla medverkande lärarna att de saknade kompetens i arbetet med barn med funktionshinder.

I Peg Lindstrands (1998) studie som Brodin & Lindstrand (2004) refererar till, önskar sig även lärarna mindre undervisningsgrupper som kompensatoriska åtgärder, men att det finns en ekonomisk problematik i den önsknigen (Brodin & Lindstrand 2004:118f). Både David och Birgitta ser gärna mindre barngrupper i arbetet med autismspektrumtillstånd. David ser även den ekonomiska problematiken i en skola för alla, då barn med autistiskt syndrom behöver anpassade material och miljö. En skola för alla skulle innebära att alla förskolor och skolor skall vara miljöanpassade för barn med autistiskt syndrom, vilket är ett väldigt påkostat projekt, och därför omöjlig menar David.

10. Slutsats och slutsdiskussion

Syftet med detta examensarbete har varit att beskriva och analysera fyra pedagogers syn på och erfarenheter med att arbeta inkluderande med barn med autismspektrumtillstånd, i förhållande till begreppet ”En skola för alla”. Informanternas egna erfarenheter och syn på sitt arbete med barn med autismspektrumtillstånd har analyserats utifrån ett kvalitativt hermeneutiskt tillvägagångssätt. En skola för alla var ett begrepp som samtliga intervjuade pedagoger kände till, och de gav mig olika perspektiv på hur de såg på begreppet.

Pedagogerna som arbetade på förskolan, Clara och David har arbetat med barn med mild, måttlig och grav autistiskt syndrom. Hur de ser på att inkludera barn med autistisk syndrom beror på graden av autism. Ett barn med mild eller måttlig grad kan utvecklas i en större barngrupp, det kan utvecklas i kommunikationen med både barn och vuxna, medan ett barn med gravt autistiskt störning inte utvecklas i förskolan med andra barn, detta är deras erfarenhet av att ha jobbat i flera år med barn med autistiskt syndrom. Pedagogerna anser även att det inte är rätt mot det autistiska barnet att det får gå i förskolan med andra barn när miljön inte är tänkt för barn med autistiskt syndrom. Därför menar en av pedagogerna att det nästan är omöjligt att inkludera barn med gravt autistiskt syndrom till hundra procent då deras behov måste tillgodoses och då måste de åka iväg till närmaste autismcenter. Det finns en möjlighet att en skola för alla kan uppnås menar en av pedagogerna, och det är att det finns alla resurser som behövs, det vill säga personal med full kompetens inom området, anpassad miljö och mindre barngrupper. Dock känner pedagoger att det är en önskan som aldrig kommer att uppnås, på grund av att det behövs otroliga ekonomiska insatser.

Claras och Davids förhållningssätt till begreppet en skola för alla och inkludering kan kopplas till det kompensatoriska perspektivet och begreppet segregering inkluderande. Dessa begrepp anses vara de traditionella perspektiven inom specialpedagogiken i skolan. Dessa begrepp handlar om att skolan söker efter det avvikande barnet och utifrån avvikelserna/svårigheterna sätts en diagnos för att sedan utifrån diagnosen hitta kompensatoriska åtgärder för barnets brister. Oftast sker detta genom enskilda timmar med speciallärare utanför barnets ordinarie barn/elev-grupp. Eller så åker man till en annan institution, till exempel Autismcenter som Clara och David åkte iväg på (Nilholm 2007 & Haug 1998).

Pedagogerna som arbetar i grundskolan, Anna och Birgitta såg ljusare på begreppet en skola för alla. De hade ett förhållningssätt som kan kopplas till det kritiska perspektivet och begreppet inkluderande integrering. Dels för att de kritiserar specialpedagogiken, och vill

hellre att den hålls inom den ordinarie undervisningen, elever ska alltså inte exkluderas från klassrummet för att få en kompensatorisk undervisning. Denna grundsyn visar att det är skolan som skall anpassa sig till eleven och inte tvärtom. Viktigt att notera är att Anna och Birgittas förhållningssätt är det kritiska perspektivet, men de arbetar i en skola som använder sig av det traditionella perspektivet, nämligen det kompensatoriska perspektivet. I deras klassrum händer det att eleverna måste slussas ut med specialläraren.

Det framkom flera fördelar och nackdelar med att inkludera barn i förskolan/skolan. Förskolans pedagoger Clara och David ser att det finns fördelar om barnet med autistiskt syndrom har en mild eller måttlig diagnos, då kan det utvecklas i sin diagnos menar dem. Barnen lär sig i ett tidigt skede att det finns olikheter och att man kan ha olika svårigheter. En annan fördel som Clara nämner är att yrkesrollen växer i arbetet med barn med mild/måttlig grad av autistiskt syndrom. Hon menar att det känns bra att kunna påverka till något positivt. Dock finns det nackdelar när man arbetar med ett barn som har för gravt autistiskt syndrom som jag har nämnt tidigare. För det första att barnen kan bli oroliga, de härmar beteenden, men barnet kan även bli aggressivt och slå de andra barnen. För det andra stjäls tid från de andra barnen då det gravt autistiska barnet kräver full uppmärksamhet, och den största nackdelen är att barnet själv inte verkar må bra i förskolans verksamhet menar de.

Grundskolans pedagoger, Anna och Birgitta anser även dem att det är en fördel för de andra eleverna då de får en förståelse för andra människors olikheter, därmed motverkar även fördomar. Eleverna lär sig även att samarbeta och skapa en samhörighet med alla slags barn. Det som de tyckte var negativt var att det var svårare att hitta lämpligt material samt att de sociala svårigheterna kunde spegla sig i klassrummet.

Samtliga fyra pedagoger anser att det råder en brist på kompetens för att tillgodose barn med autismspektrumtillstånd. Dessa uttalanden/resultat kan bekräftas i Lindqvists (1998), Lindstrands (2011) och Anders Hill & Tulli Rabes (1991) där alla har fått samma resultat.

En stor del lärare anser att de delvis eller helt saknar kompetens i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. De fyra framtidsvisionerna såg inte allt för annorlunda ut. Samtliga anser att om målet för en skola för alla skall uppnås behöver det ske en förändring; mer kunskap till verksamma pedagoger, mindre barngrupper och miljöanpassad undervisning. Anna menar på att lärarutbildningen bör utöka sin del inom specialpedagogik, hon anser att den är för liten idag och att det är därför nyexaminerade lärare inte känner sig redo för att möta barn i särskilda behov. Skollagen säger att lärare skall stödja barn i behov av särskilt stöd, men detta

är ingen självklarhet idag menar Anna, eftersom det finns en brist på kompetens inom området kan lärare endast stödja ett barn i behov av särskilt stöd tillsammans med en speciallärare.

10.1 Förslag till fortsatt forskning

En fråga som jag ställer mig i detta examensarbete;

Hade resultaten sett annorlunda ut om pedagogerna i förskolan har haft erfarenhet av att arbeta med barn med Aspergers syndrom istället för barn med Autistiskt syndrom och lärarna i grundskolan hade arbetat med barn med Autistiskt syndrom? Dessa två diagnoser må ingå inom samma autismspektrum men många menar att Aspergers syndrom är en lindrigare form av autism, eller autism hos normal-, väl- eller överbegåvade personer (Gillberg, 1999:179). Det hade varit intressant att se om det hade gett en annan resultat än det som jag kom fram till i detta examensarbete.

10.1.1 Inkludering från ett autistisk perspektiv

I Detta examensarbete tar jag upp skolans pedagoger och deras perspektiv på en skola för alla i förhållande till arbetet med barn med autismspektrumtillstånd. Det skulle i min mening vara intressant att få ett autistiskt perspektiv gällande en skola för alla. Här ser vi två olika perspektiv:

Kajsa, en ung kvinna som har en neurologisk funktionsnedsättning berättar följande:

Jag har under hela min skoltid haft den stora förmånen att gå i en integrerad klass. Jag och mina föräldrar tänkte aldrig på att andra alternativ fanns, något jag idag är fruktansvärt tacksam för. Jag slapp särskiljas från ”de andra”. En skola för alla betyder ju just en skola för ALLA! Jag tycker att det är en självklarhet att det är dit vi vill komma, men tyvärr är vi inte ens nära det målet.

(Brodin & Lindstrand, 2004:128)

Åkerman & Liljeroth citerar Richard Lansdown som skrivit en artikel i Föreningen Autisms artikelserie:

Jag hatade skolan, föräldrar till barn med autism borde aldrig fundera över att skicka sina barn till vanliga skolor, därför att det lidande man måste gå igenom uppvägs inte på långa vägar av de fördelar man kan vinna...Även om den vanliga skolan gav mig möjligheter att ta realen och studenten och sen ta en akademisk examen, var det inte värt allt elände jag fick stå ut med

(Åkerman & Liljeroth 1998:115).

Åkerman & Liljeroth (1998) anger att barn med autism oftast inte har ett behov av att vara med i sociala sammanhang och att många autistiska barn angett att de inte har brytt sig om kamratskap eller vuxna. Sedan finns det barn med autism som drar sig till andra med samma diagnos. De menar inte att autistiska barn skall isoleras från skolvärlden men att dessa aspekter måste finnas med vid val av organisation och skolform. Vissa personer med autism verkar inte imponerade av våra uppfattningar och säger att särskilda klasser är den rätta skolformen för autistiska barn (Åkerman & Liljeroth, 1998:114f). Å andra sidan ser vi i det första citatet, ett omvänt perspektiv, där Kajsa är fruktansvärt tacksam över att hon slapp särskiljas från sina kamrater. Jag anser att det vore intressant, men även viktigt att forska vidare i frågan, vad tycker de? Vill de bli inkluderande?

11. Käll – och litteraturförteckning

Otryckta källor

Intervju med Anna (2012-11-05)

Intervju med Birgitta (2012-11-06)

Intervju med Clara (2012-10-24)

Intervju med David (2012-10-16)

Tryckta källor

Alin Åkerman, Britta & Liljeroth, Ingrid (1998). *AUTISM – Möjligheter och hinder i ett undervisningsperspektiv. Lycksele: Nya tryckeriet*

Björck-Åkesson, Eva (2009) *Specialpedagogik i förskolan* i Anette Sandberg (red.) (2009). *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur AB

Brodin, Jane & Lindstrand, Peg (2004). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur

Dalen, Monica (2007). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups

Gillberg, Christopher (1997). *Barn, ungdomar och vuxna med Asperger syndrom – Normala, geniala, nördar?* Stockholm: Bokförlaget Cura

Gillberg, Christopher (1999). *Autism och autismspektrumtillstånd hos barn, ungdomar och vuxna*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Haug, Peder (1998). *Pedagogisk dilemma: Specialundervisning*. Stockholm: Skolverket

Hjörne, Eva. Säljö, Roger. (2008). *Att platsa i en skola för alla. Elevhälsa och förhandlingom normalitet i den svenska skolan*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt*. Malmö: Gleerups

Lindqvist, Gunilla (2011) *Olika yrkesgruppers syn på arbetet kring barn i behov av särskilt stöd inom förskola och skola*. Falun: Högskolan Dalarna

Linikko, Jari (2009). ”Det gäller att hitta nyckeln...” *Lärares syn på undervisning och dilemman för inkludering av elever i behov av särskilt stöd i specialskolan*. Stockholm. Stockholms universitet

Lundgren U, Säljö R, Liberg C (RED.) (2012). *Lärande skola bildning – Grundbok för lärare*. Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur & Kultur

Nilholm, Claes (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund. Studentlitteratur.

Nordin, Viviann & Gillberg, Christopher (2005). *Autism och autismliknande tillstånd – En översikt*. Stockholm: Riksföreningen Autism

Peeters, Theo (1998). *Autism – Från teoretisk förståelse till praktisk pedagogik*. Stockholm: Liber AB

Persson, Bengt (2007). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber AB

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB

Unesco. (2001). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca +10*. Stockholm: Svenska Uneskorådet.

Elektroniska källor

Lindstrand, Peg och Brodin, Jane. *En skola för alla! Om barns och ungdomars rätt till delaktighet*. Socialmedicinskt tidskrift nr 3, 2007.
<http://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/634>(Laddat 2012-11-23 kl 19:12)

www.unicef.se/barnkonventionen (Laddat 2012-11-15 kl 15:46)

Bilaga 1

12. Intervjuguide

1. Presentation av mig själv.
2. Gå igenom de forskningsetiska principerna (informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet)
3. Fråga om det är okej att intervjun spelas in.

Intervjufrågor:

1. Berätta lite om dig själv

- Namn, ålder?
- Vad har du för utbildning och yrkesbakgrund?
- Verksam i förskola eller grundskola?
- Antal år i yrket?
- Hur ser din arbetsplats ut?

2. Vad innebär autism för dig?

3. Vilka erfarenheter har du med att arbeta med barn inom autismspektrum?

- Antal barn och år?
- Erfarenhet av speciallärare?

4. Hur ser du på "en skola för alla?"

- Hur ser du på begreppet integrering?
- Hur ser du på begreppet inkludering?

5. Vilka erfarenheter har du med att integrera och inkludera barn inom autismspektrum?

- Hur stor erfarenhet har du av att arbeta med barn inom autismspektrum?
Vilka diagnoser har barnen haft?

6. Vilka fördelar och nackdelar finns det att integrera och inkludera barn inom autismspektrum enligt dig?

- Hur har det fungerat i sociala sammanhang?
- Hur har gruppdynamiken sett ut?
- Vilka stöd får du som pedagog?

7. Vilka framtidsvisioner har du för barn inom autismspektrum i förhållande till "en skola för alla"?

- Hur ser du på specialpedagogik?
- Går det att arbeta utan speciallärare enligt dig?

